Štev. 6. V Ljubljani, 5. februarja 1909. IL. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zastopstvo dežele v dež. šolskem svetu.*)

Govoril deželni poslanec tov. E. Gangl v deželnem zboru kranjskem dne 8. januarja t. l.

(Po stenografičnem zapisniku.)

Visoka zbornica! Oglašam se k besedi, da podprem nujnost stavljenega predloga, ki meri na izpremembo § 20., točka 2., zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. št. 13.

Stojim kot človek pa tudi kot učitelj na stališču, da je treba podemokratizovati vsa naša javna zastopstva, torej tudi deželni šolski svet kranjski. (Res je!)

Takšno podemokratizovanje deželnega šolskega sveta pa je mogoče samo na ta način, da se določi, da sestava deželnega šolskega sveta ni odvisna od volje in nevolje vlade, temveč da je deželni šolski svet odvisen od volje ljudstva, oziroma od volje zastopnikov ljudstva, ki zopet svoje zastopnike pošiljajo v deželni šolski svet.

Ta zahteva pa ne temelji samo na našem demokraškem naziranju, temveč temelji tudi, kakor je predlagatelj dobro poudarjal in utemeljil, na zahtevi pravičnosti.

Naša slavna vlada — centralna in deželna — ima zlasti nasproti ljudskemu šolstvu jako komodno in jako lahko stališče. To vlado prav lahko s mirnim srcem primerjam s tisto slavnoznano Mico Kovačevo. (Smeh.) Vso oblast ima vlada nad ljudskim šolstvom, ampak plačujoče odgovornosti nima nobene.

Ako je dežela za to dobra, da s svojimi gmotnimi sredstvi izobrazuje ljudstvo in tako skrbi za kulturni napredek skupne monarhije in ne samo slovenskega prebivalstva te dežele, je torej čisto opravičeno, da nima dežela samo dolžnosti plačevanja, ampak da ima tudi pravico odločevanja v šolskih zahtevah.

Stališče pa, ki ga naša vlada zavzema nasproti ljudskemu šolstvu, je jako komodno, ker ima država po od nje same sestavljeni večini v deželnem šolskem svetu vso moč in oblast, medtem ko dežela nima te oblasti, da bi šole lahko uredila, kakor bi bilo primerno potrebam prebivalstva in kakor bi bilo v korist šolstvu samemu.

Jaz tukaj ne upoštevam nobenih političkih razmer, kakršne so dandanes v deželi, ampak upoštevam le demokraško načelo in pa stališče pravičnosti.

Pravičnost sama zahteva, da se to zgodi, kakor je sama pravičnost zahtevala, da so po volilni reformi dobili nekaj pravice v tej visoki zbornici dosedaj brezpravni sloji.

Torej s stališča mojega in mojih somišljenikov je nujnost tega predloga dovolj podprta, toda usojal se bom potem ob sprejetju tega nujnega predloga staviti dva svoja dodatna predloga.

Ako torej dežela dobi podvojeno zastopstvo v deželnem šolskem svetu, je to popolnoma pravično; zakaj dežela je tista, ki vzdržuje ljudsko šolstvo na Kranjskem. Vendar bi bil tudi akt pravičnosti, da se zastopstvo učiteljstva v tem deželnem šolskem svetu pomnoži pa tudi preosnuje na podlagi demokraške reforme.

Srednješolsko in ljudskošolsko učiteljstvo ima dva zastopnika v deželnem šolskem svetu. Vendar se to zastopstvo nikakor ne ujema z zahtevami in željami učiteljstva, in sicer za to ne, ker učiteljstvo ne pošilja v deželni šolski svet s a m o svojih zastopnikov, ampak ker imenuje vlada ta dva zastopnika, imenuje tako, kakor je to vladi sami v korist.

Omejujem se za sedaj na te kratke opazke in na izjavo, da s popolnim prepričanjem in s polno zavestjo priznavam nujnost stavljenemu predlogu.

Dovoljujem pa si obenem sprejetemu predlogu dostavljati dvoje svojih dodatnih predlogov. (Klici v središču: „Dobro! Dobro!“)

*) S tema dvema Ganglovima govoroma končujemo učiteljstva in šolstva se tičoče poročilo o deželnem zboru kranjskem. Uredn.

Šolstvo.

Govoril deželni poslanec tov. E. Gangl v deželnem zboru kranjskem dne 14. januarja t. l.

(Po stenografičnem zapisniku.)

Visoka zbornica! Ko je prišel v razpravo nujni predlog g. dr. Šusteršiča in tovarišev, tičoč se preosnove § 20. deželnošolskega zakona z dne 9. marca 1879, sem izjavil, da glasujem za takšno predlagano preosnovo s popolnim prepričanjem.

Mnenja sem namreč, da naj ima do najvišje učne uprave v deželi ljudstvo po svojih zastopnikih isti vpliv, kakor ima dolžnosti do šolstva.

Izjavljam takoj, da stoji učiteljstvo, ki se zaveda svoje naloge in svojih dolžnosti, slejkoprej neizprosno na stališču, da naj šola kot taka ne služi nobeni politiški stranki, nobenim slučajnim razmeram, temveč naj bo šola čista od vsake politiške primesi in naj služi samo svojim visokim kulturnim namenom. Današnja ljudska šola, ki je zasnovana na podlagi državnega šolskega zakona, oziroma na podlagi deželnih šolskih zakonov, je takšna, da kriči po reformi. Ta deželnošolski zakon, ki ga imamo sedaj v razgovoru, je na premnogih straneh tako zastarel in tako birokraški in nazadnjaški, da nikakor več ne zadošča današnjim zahtevam. To je častitljiva relikvija izza starih dni, in absolutno potrebno je, da se ta deželnošolski zakon vzame v pretres in da se iz njega izloči, kar je nerabnega, in da se nadomesti to nerabno s tem, kar koristi našemu šolstvu.

Ni danes moj namen, da podrobno razpravljam o napakah, oziroma o dobrih straneh deželnošolskega zakona, ker bo o tem govoriti takrat prilika, kadar pride na vrsto razgovor o novem načrtu takih deželnošolskih zakonov. Jaz se oziram tukaj na besede, ki jih je izgovoril čestiti gospod poslanec dekan Lavrenčič, poudarjajoč, da naj šola ne uči samo branja, pisanja, računanja, temveč naj šola tudi vzgaja in vpliva na um, na voljo, na srce.

To je etiški pomen ljudskega šolstva, in ta pomen je morda važnejši, morda veliko večje vrednosti, kakor pa pomen, ki ga ima šola v učnem pogledu. Večina našega prebivalstva sestaja iz kmetiškega ljudstva ali iz delavskega stanu. Vsi ti stanovi žive ob delu svojih rok, in velika večina teh stanov, ko pošlje svoje otroke v svet, jim ne more dati na pot gmotnih sredstev, da si pribore gmotno eksistenco. Edino, kar dobijo otroci s seboj, je vzgoja, ki jim jo da ljudska šola in ki ne vpliva samo na razum, ampak tudi na srce in na voljo.

Da je potreba reformirati ljudsko šolo, oziroma določiti novo deželnošolsko zakonodajo, je razvidno že iz tega, ker ti deželnošolski zakoni veljajo za vse ljudske šole na Kranjskem sploh. Na kmetih kakor tudi v mestih in v industrijalnih krajih so prikrojene po enem in istem kopitu. Mnenje učiteljstva pa je, da naj šole v mestih, na kmetih in v industrialnih krajih odgovarjajo svojim posebnim zahtevam in potrebam, oziroma potrebam in zahtevam dotičnega prebivalstva. (Klici v središču: „Tako je!“) Zatorej je že učiteljstvo lanskega leta storilo na svojem zborovanju v Gorici sklep, da se izreka za reformo ljudskega šolstva v smislu koristi in potrebe kmetiškega, oziroma delavskega stanu. (Dr. Triller: „Bravo!“)

Kako v deželnem šolskem svetu ljubljanskem, ki je najvišja učna uprava v deželi, slabo razumevajo vzgojni pomen šolstva, je tudi pokazalo imenovanje tretjega deželnega šolskega nadzornika. Ni imela korist in potreba šolstva pri tem glavne vloge, ampak povod temu imenovanju je bila nestrpnost tistih, ki hočejo za svoje šole imeti svojega nadzornika. (Odobravanje.)

Poudarjal bi z ozirom na besede gospoda poslanca dekana Lavrenčiča, da naj šola vpliva na um, na voljo, na srce, da se je z imenovanjem tretjega deželnega šolskega nadzornika storila velika moralna napaka. (Dr. Tavčar: „Sramota!“ — Klici: „Da se je na um slabo vplivalo!“).

Gospoda moja! Komur je znana preteklost tega tretjega deželnega šolskega nadzornika, mora vedeti, da je edina njegova zasluga ta, da je zatajil svoj materin jezik in

LISTEK.

Rettigova šolska klop.

(Patent P. J. Müller, Dunaj.)

Prednosti: temeljito snaženje, brezprašni zrak, zdravi učenci.

To klop smo videli razstavljeno na lanski razstavi „Otrok“ v Ljubljani. Razstavil jo je g. Fran B u r g e r, lastnik parnega mizarstva v Spodnji Šiški pri Ljubljani — glej njegov inserat v tem listu! — ki ima menda edini pravico po slovenskih zemljah izdelovati te klopi.

Ogledal sem si to klop natančneje v razstavi in potem tudi pri g. Fr. Burgerju v Sp. Šiški in reči moram, da mi je jako ugajala. Gotovo opravičeno jo imenujejo — k l o p p r i h o d n o s t i.

Posebna znamenitost Rettigove klopi je njena pritrditev na šolska tla: dajo se namreč v svrho temeljitega snaženja tal pod klopmi vse klopi prevrniti. Vsake vrste klopi je na desni strani pritrjena na tla s pregibljivo železno šino, na levi strani pa stoji prosto na tleh. Kadar hočemo snažiti tla šolske sobe, prevračamo v vrsti, ki je najbolj oddaljena od oken, klop za klopjo za 90 stopinj na desno, in ves prostor pod klopmi nam je dostopen. Da preobrnemo klopi desne vrste, potrebujemo seveda malo več prostora ob desni strani, namreč toliko, kolikor so klopi visoke, da se pri prevračanju ne zadevajo ob steno. Ko je prevrnjena prva vrsta, pridobimo prostor za drugo vrsto, pri tej za tretjo: ena vrsta klopi se umakne prihodnji vrsti. Ko so osnažena tla pod klopmi, prevrnemo klopi zopet nazaj v naravno ležo in osnažimo še prostor med klopmi.

Le pri tem sistemu šolskih klopi je mogoče hitro, lahkotno in temeljito snaženje šolskih tal. Pri drugih sistemih, kjer je mogoče premikati klopi le naprej, nazaj ali vstran, se vrši snaženje le površno, ker ni nikdar ves prostor pod klopmi pristopen snažilčevi metli, ali je pa snaženje jako zamudno in naporno, ker je treba klopi prenašati iz kota v kot ali pa jih skladati eno na drugo. Če je pa snažilec površen, kar se zgodi čestokrat na kmetih, potem se ne smemo čuditi, če so tla na takih šolah pred in med šolskimi klopmi za silo osnažena, pod klopmi pa se nahaja do dva prsta na debelo prahu, ki se pod črevlji učencev drobi, dviguje in napolnjuje zrak ter ga okuži in spravlja v nevarnost zdravje učenčevo.

Vse klopi Rettigovega sistema imajo podnožno desko, ki ni gladko, temveč valovito narezana in ima na zahtevo tudi podolžne vreze skozi debilino deske. Blato in prah pade v te zareze ali pa skozi vreze na tla. Ker noge učencev ne počivajo na tleh in ne pridejo v dotiko s prahom, se ta ne vzdiguje in čaka mirno snažilčeve metle. Vrhutega imajo učenci noge vedno na suhem in gorkem, ker slučajno od črevljev odcejajoča se voda odkaplja skozi vreze na tla, podnožna deska pa se hitro osuši.

Pri prevračanju klopi v svrho snaženja pa ni treba odstranjevati tintnikov in se tudi ni bati, da se polije črnilo po klopeh in tleh. Zakonito zavarovani „Albis-tintniki“ branijo vsako polivanje črnila.

Ker je cela vrsta klopi pritrjena ob eni strani na železnih šinah na šolska tla, ostanejo po vsakokratnem snaženju klopi zopet v istem lepem redu, kar vpliva posebno ugodno na oko.

Rettigove klopi se izdelujejo na zahtevo v poljubni velikosti in z ravno dinstanco, s stalnimi ali premakljivimi pulti, istotako sedali i. t. d.

Natančneje podatke o tej klopi glede razdelitve prostora, cene i. t. d. daje radevolje g. Fran Burger v Šiški. Tudi si pri njem lahko ogleda vsak, kdor se zanima, model opisane klopi, ki mu jo podjetni in prijazni slovenski veleobrtnik rad razkaže in razloži.

W.